

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

№3(2)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 946 sahifa,
16-mart, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapijanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyuu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalarini tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari nomzodi (PhD)
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the Editorial Board of the newspapers "Yangi Uzbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Candidate of Philological Sciences (PhD)

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta’limi” jurnali O‘zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo‘yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo‘yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta’limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo‘yicha
ro‘yxatdan o‘tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Katta guruh tarbiyalanuvchilarida kasb haqidagi dastlabki tasavvurlarni shakllantirish metodikasini innovatsion ekotizim sharoitida takomillashtirish	18
Uralova Fotima Baxtiyor qizi	
Malakali sportchilarning kommunikativ qobiliyatlarini takomillashtirishda sotsiologik yondashuv (gandbolchilar misolida).....	23
G. A. Valiyeva	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida motor alaiyalari bolalarni ruhiy va nutqiy rivojlantirish usullari	27
Suyunova Surayyo Ulash qizi	
Sog'lom bola ekotizimining asoslari: ovqatlanish, immunitet va rivojlanish	31
Israilova Xusnida Adilovna	
Mobil ilovalar yordamida mustaqil o'qishni rivojlantirish	37
Raximova Feruza Najmiddinova	
Biologiya darslarida muammoli ta'lim texnologiyasini qo'llash orqali mantiqiy fikrlashni rivojlantirish	42
Dauekeeva Gulistan Orinbaevna	
Talabalarga ingliz tilidagi matnlarni kommunikativ metod yordamida o'qish texnikasini takomillashtirish usullari	46
Mo'minova Mahliyo Axrorjonovna	
Velosiped haydashning afzalliklari.....	49
Raxmonova Go'zal Bobir qizi	
Компетентностный подход как стратегическая основа модернизации образования и его реализация в преподавании русского языка как иностранного в Узбекистане	54
Мирзакбарова Севда Вахиддиновна	
Umumta'lim maktablarida texnologiya fani mashg'ulotlarini tashkil etishning zamonaviy yondashuvlari va metodlari.....	58
Ziyamova Gulbaxor Tulabayevna	
Типы аббревиации в русском и узбекском языках: сравнительно-типологический анализ.....	62
Рахмонова Бахтигул Пайзилловна	
Maktabgacha ta'limda nutqni rivojlantirish jarayonida didaktik o'yinlardan foydalanish metodikasi	65
Abidjonova Mushtariybonu Qobiljon qizi	
Tarbiyaviy tadbirlarni samarali tashkil etishda maktabgacha ta'lim tashkiloti va ota-onalarning o'zaro hamkorlik masalalari.....	71
Sanayeva Surayyo Bobonazarovna, Jabborova Shaxina G'affor qizi	
Qadriyatli yondashuv asosida talabalarni ma'naviy-axloqiy tarbiyalash mexanizmlarini takomillashtirish ..	76
G'aybullayev Quvonchbek G'olibovich	
Maktab o'quvchilarida stressga barqarorlik namoyon bo'lishining psixologik tahlili	83
Ismoilova N. Z.	
Yoshlar ma'naviyatini shakllantirishda milliy qadriyatlarning o'rni.....	87
Karshiyev Jaxongir Abdirayimovich	
Funksional savodxonlikni rivojlantirishda o'qish savodxonligining o'rni va ahamiyati	91
Xatamova Munisa Mamadulla qizi	
Transformatsiyalash tizimi asosida o'quvchilarning loyihalash kompetensiyalarini rivojlantirish samaradorligi	95
Jurayeva Zulayxo Islomovna	
Zamonaviy boshqaruv nazariyalarida rahbar muloqoti (transformatsion, kommunikativ va ishtirokchi boshqaruv yondashuvlari asosida).....	102
Islamova Dildilshodovna	

Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida pedagogik kompetentlikni tabaqalashgan yondashuv asosida rivojlantirish mazmuni	107
Begmatova Nasiba Mengnarovna	
Bo'lajak maxsus pedagoglarni inklyuziv ta'limda subyektlar faoliyatini o'rgatish metodikasi	112
Dilshodov Abrorjon Dilshodjon o'g'li	
Pre-Reading Activities to Enhance Foreign Language Reading Comprehension: Reading "The Adventures of Tom Sawyer" in 10–11 Grades	118
Djumaniyazova Zulfiya Kaliyevna	
Nutq aktlarini o'rgatishda autentik materiallardan foydalanishning metodik imkoniyatlari (filologik yo'nalish talabalari misolida)	122
Fayzulloeva Chevar G'ayrat qizi	
Yangi O'zbekistonda talaba-yoshlarni milliy yuksaltirishda jadid-marifatparvarlari ilgari surgan g'oyalarning o'rni va roli	125
Mamadaliyev Abduvoxid Maxsitaliyevich	
Gimnastikaning O'zbekistonga kirib kelish va rivojlanish tarixi	128
N. Q. Mamasidova	
Uglevodorodlar tarkibini aniqlashda massa ulushiga asoslangan reflektiv yondashuv (7-9-sinflar misolida)	131
Maxamadiyev Sharofiddin Jumaboyevich, Smanova Zulayxo Asanalievna	
Screencasting materiallarini yaratish va ularni o'quv jarayonida qo'llash	134
Maxmudova Dilfuza Meliyevna, Ergashov Niyozxon Ilyozxon o'g'li	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda so'z shakllanishini psixolingvistik asoslari	137
Moxirabonu G'aniyeva Adxam qizi	
Maktabgacha ta'limdagi muammolar va yechimlar: o'zbekiston respublikasi tajribasi	140
N. Sh. Miryusupova	
Interaktiv kartografik resurslar va ularning ta'lim jarayonida qo'llanilishining didaktik, kognitiv hamda metodik asoslari	143
Olimova Aziza Abdullayevna	
Mentorlik tizimining tarixiy ildizlari va rivojlanish bosqichlari	147
Oxunova Dilnoza Qaxxorjonovna, Abdumannonova Durdonaxon Shuxratjon qizi	
Talabalarning psixologik holati va stress omillarining prokrastinatsiyaga ta'siri hamda mustaqil ta'lim faoliyatini qo'llab-quvvatlash usullari	150
Razakov Farxod Kuvondikovich, Rajabov Hikmat Toshevich	
Talabalarni stulda o'tirgan qiyofachi portreti ranglavhasini ishlashga o'rgatish metodikasi	154
Sadatov Chori Xolmuradovich	
Organik kimyo fanini o'qitishda teskari ta'lim va texnologiyalarning ahamiyati	158
Umrbekova Maftuna Ulug'bek qizi, Babanazarova Ayzada Omirbaevna, Abdulkakimova Gulziyba Ziyatdinovna	
Duduqlanishni bartaraf etishda kompleks metodlarini qo'llashning samaradorligi	162
Xasanova Barnoxon Abdusattor qizi	
Shaxsga yo'naltirilgan yondashuv asosida bo'lajak o'qituvchilarning pedagogik kompetentligini takomillashtirish	165
Xolbozorova Nasiba Xolbozar qizi	
Проектирование персонализированных образовательных сценариев в дошкольном образовании средствами генеративного искусственного интеллекта	168
Пак Диана Александровна	
Bo'lajak pedagoglarni tayyorlashda STEAM yondashuvining roli	170
Atenov Jandarbek Dayrabay o'g'li	
Innovatsion ta'lim muhitida talabalarning kasbiy muloqot kompetensiyalarini rivojlantirishning pedagogik asoslari	173
Bo'ltakov Sanjarbek Xazratqul o'g'li	
Alohida ta'lim ehtiyojlari mavjud bo'lgan bolalar uchun inklyuziv ta'lim tizimining ahamiyati	176
Mehmonova Nodiraxon Yusufxon qizi	

Duduqlanish nutq kamchiligini korreksiyalashning maxsus va integratsiyalashgan texnologiyalarini rivojlantirish.....	180
Boxodirova Gulasaxon Ibrohimovna	
Эссе как инструмент формирования и диагностики компетенций в системе высшего образования .	184
Шейхмамбетов Сервер Рефикович	
Matallar va folklor hikoyalari: maktabgacha ta'lim tashkilotlarida interaktiv dars texnologiyalari.....	188
Azimova Nodira Hikmatovna	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda jismoniy sifatlarni rivojlantirish va ularni sportga yo'naltirishning pedagogik asoslari.....	191
Norboyev Komiljon Jurakulovich, Rustamova Kamola Xayrulla qizi	
Oliy ta'lim muassasalarida ijtimoiy-gumanitar fanlarning o'qitilishining ahamiyati.....	194
Burkhanova Sabo Tulanovna	
Oliy ta'lim muassasalarida O'zbekistonning eng yangi tarixini o'qitishning metodologik asoslari va muammolari	197
Norbutayeva Guzal Abdig'ofurovna	
Ta'lim tashkilotlarida sifatni boshqarish jarayonlarini tizimli rejalashtirishning nazariy va amaliy asoslari.....	200
Abdurashit Karimovich Avliyakulov	
Tarbiya darslari samaradorligini oshirishda abdulla avloniy pedagogik hikmatlaridan foydalanishni metodik tashkil etish.....	204
Daliyeva Eliza Zokir qizi	
Badiiy-tarixiy meros asosida bo'lajak pedagoglarning refleksiv tafakkuri va kasbiy identifikatsiyasini rivojlantirish	207
Qodirova Mavluda Maxodir qizi	
Adabiyot darslarida lirik asarlarni vizual yondashuvlar asosida o'qitish usullari.....	210
Sobitova Mahmudaxon Shuxratbek qizi	
ESG tamoyillarini ta'lim tizimiga joriy etish orqali talabalarda ekologik, ijtimoiy va boshqaruv ko'nikmalarini shakllantirish	216
Tursunova Shahzoda Baxromovna	
Социально-психологические факторы нарушения психологического здоровья в семье	219
Гулру Тургунова	
O'zini tarbiyalash (self-development) g'oyasining Ibn Sino ta'limotidagi o'rni	229
Usmanova E'zoza Zokirjonovna	
Оценка динамики физиологических показателей волейболистов 12–16 лет в предсоревновательный и соревновательный периоды	234
Умматалиева Шерзода Шерали угли	
Individual sport turlarida sportchilarning natijadorlik kompetensiyasini motivatsion omillar asosida shakllantirish.....	239
Baratov Nasriddin Karshibayevich	
O'smirlarda internetdan ortiqcha foydalanishning psixologik oqibatlarini	243
Fayziyeva Nodira Sobirovna	
Transakt analiz: shaxslararo muloqotni tahlil qilishning nazariy va amaliy asoslari	247
Nilufar Sayfidinovna Sangirova	
Inklyuziv ta'lim jarayonini boshqarish mexanizmlarini rivojlantirish (umumiy o'rta ta'lim maktablari misolida)	252
Abdug'aniyev Abdurauf Abdumannonovich	
O'zbek milliy kurashining tarixiy rivojlanish bosqichlari va uning yoshlar tarbiyasidagi pedagogik ahamiyati.....	257
Xomudjonova Feruza Komiljon qizi, Almardanov Xasan Asqarovich	
Belbog'li kurashning shakllanishi va rivojlanish tarixi: jismoniy tarbiya tizimidagi o'rni va metodik imkoniyatlari	261
Xomudjonova Feruza Komiljon qizi, Norqizilov Muxammadbek Sherali o'gli	

Dzyudo kurashining tarixiy evolyutsiyasi va uning ta'lim jarayonida kompetensiyaviy yondashuv asosida qo'llanishi	265
<i>Xomudjonova Feruza Komiljon qizi, Norqobilov Jamshid G'ulomovich</i>	
Dzyudo kurashining tarixiy evolyutsiyasi va uning ta'lim jarayonida kompetensiyaviy yondashuv asosida qo'llanishi	270
<i>Xomudjonova Feruza Komiljon qizi, Nurullayev Fazliddin Murodulla o'gli</i>	
Raqamli muhitda shaxs xulq-atvori dinamikasi (bolalik va o'smirlik misolida).....	275
<i>Raimdjanov Mirkarim Tolibjon o'g'li</i>	
O'quvchilarning intellektual qobiliyatlarini oshirishning pedagogik va psixologik asoslari	278
<i>Suvanova Baxtigul Baxridinovna</i>	
Xalqaro tajriba asosida o'quvchilarda tadbirkorlik ko'nikmalarini shakllantirish mexanizmlari.....	283
<i>Azimov I. T., Mirzayeva N. I.</i>	
Boshlang'ich sinflarda ingliz tili o'qitishda didaktik vositalardan foydalanish	288
<i>Ziyaboyeva Sevara Saydullayevna</i>	
Yuqori malakali o'rta masofaga yuguruvchilarning jismoniy rivojlanish dinamikasi	292
<i>Nazarov Nuriddin Baxranovich</i>	
Maktab direktorining partisipativ boshqaruv faoliyatida qarorlar qabul qilish jarayonida ishtirokchilarning roli	297
<i>Jabborova Yulduzxon Hasan qizi</i>	
Tibbiyotda nizoli vaziyatlar va ularni bartaraf etish usullari.....	301
<i>Olimova Dono Shakirovna, Baxtiyorova Shahnoza Mansurbekovna</i>	
Ichki kasalliklarni tashxislashda klinik fikrlashning o'rni.....	304
<i>Tilavova Muqaddas, Hasanova Munisa, Mamatqulova Fayzo, Hakimova Xonbuvi Hakimovna</i>	
Транснациональные компании и проблема суверенитета национального государства.....	307
<i>Ф. Равшанов, Л. Сохибова</i>	
Bo'lajak tarbiyachilarda o'quv-biluv faoliyati motivatsiyasini rivojlantirishning pedagogik ahamiyati	311
<i>Muhammadiyeva Manzura Maratovna, Musulmonova Sabrina Akmal qizi</i>	
Texnologik ta'limda xorijiy tajriba	316
<i>Lochinbek Abdirasulov</i>	
Talabalarda ilmiy-tadqiqot ko'nikmalarini rivojlantirishning nazariy-metodologik asoslari.....	319
<i>Saffarova Mohidil Axmadovna, Mustafayeva Feruza Anvar qizi</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining ona tili darslaridagi asosiy resurslari: "ona tili" darsligi, mashq daftari, o'qituvchi kitobi ta'lim samaradorligini oshirishning muhim omili sifatida.....	324
<i>Soatova Hilola Shuhrat qizi</i>	
Harbiy vatanparvarlik tarbiyasi – zamonaviy jamiyat taraqqiyotining muhim omili sifatida.....	328
<i>R. D. Mustayev, H. F. Abduvositov</i>	
Русскоязычная литература Узбекистана современного периода: проблематика, поэтика и художественный анализ	332
<i>Чернова Татьяна Алексеевна</i>	
O'smirlar orasida tengdoshlar bosimi va uning psixologik ta'siri	335
<i>Toshpo'latova O'giloy Baxtiyor qizi</i>	
Bo'lajak tarbiyachilarning maktabgacha yoshdagi bolalarda iste'mol madaniyatini shakllantirish jarayonida targeting yondashuvining pedagogik nazariy asoslari	339
<i>D. G. Umnov</i>	
Ona tili darslarini ikkinchi til tamoyillari asosida tashkil etish masalalari.....	344
<i>Maxkamova Guluzroxon Abdumutalibovna</i>	
Oliy ta'lim muassasalarida mustaqil ishlarni pedagogik jihatlardan tashkil etishning nazariy va amaliy aspektlari	347
<i>Mahkamov Mahammadjon Dadajonovich</i>	
Boshlang'ich sinflarda interfaol metodlar asosida dars jarayonini takomillashtirish metodikasi	351
<i>Muhammadjonova Durdonaxon Bahromjon qizi</i>	
Tarix darslarini modellashtirishda pedagogik metodlar tasnifi va ularning samaradorligi	354
<i>Ikrom Qodirov</i>	

Hadassah gospital maktabi modelining o'ziga xos xususiyatlari, pedagogik samaradorligi va uni O'zbekiston gospital maktablariga tatbiq etishning ahamiyati	357
<i>Abdullayev Aziz Habibullayevich, Ochilov Orazbek Qosim o'g'li, Alimova Dono Abbosxonovna</i>	
Davlat boshqaruvi tizimida korrupsiyaviy xavf-xatarlarni baholash va prognozlash metodologiyasi.....	361
<i>Amirxo'jayev Shukurjon Qurbonovich, Sotvoldiyev Akbarjon Umidjon o'g'li</i>	
Neyropedagogik yondashuv asosida o'quvchilarda pozitiv fikrlashni rivojlantirishning ilmiy-nazariy va amaliy asoslari	364
<i>Babakulova Dilnoza Ramazonovna</i>	
Boshlang'ich sinflarda nutqiy nuqsonlarning oldini olish va o'quvchilarning talaffuz madaniyatini shakllantirish metodikasi.....	367
<i>Baxtiyorova Nastarin Baxriddinovna, Daminova Dilbar Melimurodovna</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining bilim olishga qiziqishini oshirishda gamifikatsiya elementlaridan foydalanishning nazariy-metodik asoslari.....	370
<i>G'aniyeva Gulxayyo Islom qizi, Raxmatova Shaxlo Mansurovna</i>	
Ingliz tili darslarida kitobxonlik ko'nikmalarining o'ziga xosligi	373
<i>Jo'raboyeva Turg'unoy Ikromjon qizi</i>	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida lingvokognitiv kompetentlikni rivojlantirishning didaktik tizimi.....	377
<i>Kozimova Sadoqat</i>	
Umumta'lim maktablarida tabiiy fanlar (science)ni o'qitish orqali ekologik savodxonlikni shakllantirishning pedagogik asoslari	380
<i>Majitov Turg'unali Anvar o'g'li</i>	
Oilaviy munosabatlarda manipulyativ muloqot indikatsiyasi: psixologik tahlil va eksperimental natijalar.....	383
<i>Nishanova Zulfizar Yashin qizi</i>	
Bo'lajak mutaxassislarining kasbiy tayyorgarligini takomillashtirishda raqamli ta'lim texnologiyalarining o'rni.....	386
<i>Nurulloyev Firuz No'monjonovich</i>	
Talabalarning kasbiy kompetensiyalarini shakllantirishning tarixiy-pedagogik asoslari (ma'rifatparvar mutafakkirlar merosi misolida).....	390
<i>Sabirov Kaxramon Bektursun o'g'li</i>	
Maktabgacha ta'lim yoshidagi 5-6 yoshli bolalarda muammoli vaziyatlarni mustaqil yechish qobiliyatini shakllantirish metodikasini takomillashtirish.....	393
<i>Tillayeva Vasila O'ktam qizi</i>	
Kritik fikrlash kompetensiyasining pedagogik va didaktik mazmuni	398
<i>Tursunaliyev Shaxzod Sherali o'g'li</i>	
Kurashchi qizlarning texnik harakatlarini kinematik va kinetik modellashtirish	402
<i>Xomudjonova Feruza Komiljon qizi</i>	
Oliy ta'limda ishga doir muloqot asoslari fanini o'qitish orqali talabalarning og'zaki fikrlash va nutq faoliyatini rivojlantirish	406
<i>Yuldasheva Dilnoza Bekmurodovna</i>	
Роль онлайн-платформ и образовательных сервисов в формировании ответственности студентов.....	409
<i>Гуламов Жасур Баходирович</i>	
Изучение изменений полярного переключения негативных и позитивных эмоций среднего воздействия в процессе развития/реабилитации механизмов эмпатии	413
<i>Ягудин Дмитрий Рустамович</i>	
Produktiv nutq ko'nikmalari orqali nutq aktlarini o'qitish samaradorligi.....	421
<i>Sadikov Erkin Tursunovich</i>	
Проблемы формирования письменной коммуникативной компетенции у студентов выпускных курсов высших учебных заведений	424
<i>Раджабова Зебинисо Анваровна</i>	
Pedagogika sohasida yangi ilmiy yo'nalish – pedagogik innovatsiya.....	427
<i>M.U. Raxmanova</i>	

Muammoli o'qitish asosida kichik maktab yoshidagi o'quvchilarning ijodiy kompetensiyalarini rivojlantirish.....	431
<i>Giyasova Shaxnoza Abdurafikovna</i>	
9–10 yoshli o'quvchilar orasidagi nizolarni korreksion yondashuv bilan boshqarish	435
<i>Qulmatov Sindorqul Ibragimovich, Yarbekova Yulduz Bahromjon qizi</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarda raqamli mediakompetentlikni rivojlantirish	439
<i>Mo'minova Madina, Mamasodiqova Saida</i>	
Разработка приложения для визуализации и анализа решения задач линейного программирования.....	442
<i>Маматов Ислонбек Ильесович, Буронова Муниса Баходировна</i>	
Mustaqil ta'lim topshiriqlarini integrativ modellashtirish tashkiliy-metodik muammo sifatida	448
<i>Ibroximova O'g'iloy Inomjon qizi</i>	
Boshlang'ich ta'limda axloqiy tarbiyani baholash va "tarbiya kundaligi"ni joriy etish metodikasi.....	451
<i>Norimboyeva Sarvinoz Abror qizi, Norimboyeva Sarvinoz Abror qizi</i>	
Talabalarda vatanparvarlik fazilatlarini rivojlantirishning nazariy-pedagogik va didaktik asoslari.....	456
<i>Xaydaraliyev Xurshid Xamidullayevich</i>	
Zamonaviy yosh oilalarda gender munosabatining o'rganilganlik holati	462
<i>Abduqayumova Gulnoza Karimjon qizi</i>	
Arifmetik progressiyani o'qitishda "progressiya konstruktori" amaliy-tadqiqot metodining samaradorligi....	466
<i>Abdurahmonova Zamira Raxmatullayevna</i>	
Maktabgacha ta'lim yo'nalishi talabalarining kasbiy kompetentligini shakllantirishning mazmuni.....	471
<i>Ashurova To'lg'anoy Ergashevna</i>	
Onlayn shaxmat platformalarining boshlang'ich sinf o'quvchilari tafakkuriga ta'siri	475
<i>Boboqulov Chori Urolovich</i>	
Ta'lim tizimida boshqaruv samaradorligini oshirish.....	480
<i>Kadirkulov Dilmurod Alimahamedovich</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarda muloqot madaniyatini shakllantirish mezonlari.....	485
<i>Mirsagatova Nargiza Sayfullayevna</i>	
Communicative Language Teaching in Modern Classrooms: Strengths, Limitations, and Pedagogical Implications	490
<i>Mirzaliyeva Sarvinoz</i>	
Pedagogika oliy ta'lim muassasasi talabalarining fizikadan metodik faoliyatga tayyorgarligini rivojlantirish	493
<i>Murtazayev Zohid Murtazayevich</i>	
Zo'ravonlikning inson ruhiyatiga salbiy ta'siri va oqibatlari	497
<i>Mutabarxon Maxsudova</i>	
STEM ta'limi sharoitida o'quvchilarning texnik tafakkurini rivojlantirishning transdisiplinar metodik modeli	501
<i>Normuxamedov Zarif</i>	
Jadidchilar asarlarida boshlang'ich ta'limga oid pedagogik qarashlarning nazariy asoslari	507
<i>Sariboyeva Aziza G'apur qizi</i>	
Pedagogika tarixida dars samaradorligini oshirish bo'yicha qarashlar va amaliyotdagi innovatsion loyihalar tahlili.....	510
<i>To'raqulova Feruza Jobir qizi</i>	
Yosh qizlarda shaxsiy mustaqillik va oilaviy mas'uliyat muvozanati	514
<i>To'xtamatova Nargiza, Boltaboyeva Marg'uba</i>	
Individual dars mashg'ulotlari orqali boksning faolligini aniqlash xususiyatlari	517
<i>Usmonov Mansur Qurbonmurotovich</i>	
Преимущества и недостатки использования виртуальных лабораторных работ по физике	522
<i>Тилова Турдихол Баратовна</i>	
Neyrolingvistik dasturlashning (NLD) nazariy va amaliy jihatlari	529
<i>Xolikova Dilobarxon Maxsitovna</i>	

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS	Tabiiy fanlar darslarini o'qitishda muammoli texnologiyalardan foydalanish usullari ..... 533 <i>Ochilova O'g'iloy Mardon qizi</i>
	Communicative-Pragmatic Analysis of Binary-Based Paremias in English, Uzbek, and Russian Languages ..... 537 <i>Jumanova Sabrina Vaydullo kizi</i>
	Kurash mashg'ulotlarida raqamli texnologiyalar qo'llanilishi ..... 542 <i>Melikuziyev Azizjon Adaxamjon o'g'li</i>
	O'spirinlarda kasbiy tanlov noaniqligi sharoitida mustaqil qarorlarni rivojlantirishning psixologik xususiyatlari ..... 546 <i>Karimova Gulxumor Shodi qizi</i>
	ChatGPT kabi til modellarining ta'lim va fan sohasiga ta'siri ..... 550 <i>Djabbarova Xabiba Kuvandikovna</i>
	Biologiya ta'limida qo'llaniladigan masala va mashqlarning turlari, mazmuni va kreativlikni rivojlantirishdagi o'rni ..... 554 <i>Yusupova Lobar Nizomjon qizi, Raxmatov Uchkun Ergashevich</i>
	Сравнительный анализ русской и узбекской концептосфер в контексте преподавания РКИ ..... 560 <i>Рустамова Феруза Махмуджановна</i>
	Professional ta'lim muassasalari o'quvchilarining kasbiy madaniyatini kompetensiyaviy yondashuv asosida rivojlantirish texnologiyalari ..... 565 <i>Imomov Musurmon Pirnazarovich</i>
	Boshlang'ich ta'limda aksiologik qadriyatlar va raqamli kompetensiyalarni uyg'un rivojlantirish metodikasi ..... 572 <i>Shabbazova Dilfuza Ruzikulovna</i>
	Bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy ijodkorligini rivojlantirishda klaster integratsiyasi va refleksiv yondashuvning o'rni ..... 576 <i>Shabbazova Nodira Xamzayevna</i>
	Umumta'lim maktablarida immersiv texnologiyalar imkoniyatlaridan foydalanish ..... 579 <i>Axmedova Dilnoza Baxtiyor qizi</i>
	Tasviriy san'at ta'limida kompozitsiya o'qitishning takomillashtirilgan metodik tizimi ..... 581 <i>Karshiboyeva Dilafuz Boxodirovna</i>
	Bo'lajak ona tili o'qituvchilarining og'zaki va yozma nutqini rivojlantirishda refleksiv topshiriqlarning o'rni . 584 <i>Altibayeva Malika Kuvandikovna</i>
	STEAM yondashuvi asosida rivojlantiruvchi markazlarning samaradorligini oshirish yo'nalishlari ..... 587 <i>O'rinova Feruza O'ljayevna, To'xtaboyeva Maftunaxon G'aniyevna</i>
	Aholi o'rtasida ommaviy sportni rivojlantirishning ilmiy-uslubiy asoslari ..... 591 <i>Davulov Ozodbek Qalandarovich</i>
	Tasavvufda ma'naviy tarbiya tushunchasi va uning nazariy-metodologik asoslari ..... 595 <i>Satimova Sevinch Sardorbekovna</i>
	Teaching Literary and Non-Literary Forms of Speech to Young Learners ..... 600 <i>Nargiza Tulyaganova</i>
	Pedagog kadrlarni innovatsion faoliyatga tayyorlashni boshqarish tizimini takomillashtirishning metod va mexanizmlari ..... 604 <i>Aziboyev Shuhrat Olimovich</i>
	Cerebral falajli bolalarda sensor, diqqat va motor funksiyalar integratsiyasining faktorli tahlili ..... 608 <i>Karimberdiyev Azamat Axmadjon o'g'li</i>
	O'smirlik davrida emotsional intellektni namoyon bo'lishining psixologik xususiyatlari ..... 614 <i>Djumabaeva Manzura Bagibekovna, Zoirova Laylo Alisher qizi, Umirboyeva Zaxro Dilmurod qizi</i>
	Zamonaviy ta'lim modellari mohiyati va ularning pedagogik tizimdagi o'rni (4K, 5E, 5I modellari misolida) ..... 617 <i>Raxmatov Uchkun Ergashevich, Qodirova Marjona Azamat qizi</i>
	Ayollarni iqtisodiy faollikka tayyorlashda o'quv dasturlarini loyihalash tamoyillari ..... 624 <i>Diyarova Shaxloxon Rovshan qizi</i>

Interfaol ta'lim metodlari asosida o'qituvchilarning kreativlik qobiliyatlarini rivojlantirish metodikasi: tajriba-sinov natijalari tahlili	628
<i>Abdiyeva Shodiyona Yodgor qizi</i>	
Raqamli muhitda maktabgacha ta'lim tarbiyalanuvchilarining qo'shimcha ta'limini tashkil etish: tadqiqotlar sharhi	633
<i>Amanova Dilorom Faxritdin qizi</i>	
Kognitiv tilshunoslikda skript atamasi va uning voqelanish mexanizmlari	637
<i>Fayzullayev Shohrux</i>	
The Concept of Blended Learning and its Role in the Modern Educational Paradigm	641
<i>Fozilova Maxina Adashevna</i>	
Finlyandiya boshlang'ich sinf o'quvchilarida matematika fanini o'qitish metodikasi	645
<i>G'aybulloyeva Yulduz Mexriddinovna</i>	
Xalq hunarmandchiligi bo'yicha o'quvchilarning kreativ qobiliyatini rivojlantirish	651
<i>Isoqov Shohruh Turabek o'g'li</i>	
Communicative-Pragmatic Analysis of Binary-Based Paremias in English, Uzbek, and Russian Languages	654
<i>Jumanova Sabrina Vaydullo kizi</i>	
Internet-risk profilaktikasining bo'lajak o'qituvchilarni tayyorlashdagi o'rni	659
<i>Mamatxanova Nargiza Toxirovna</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida inklyuziv ta'limni samarali tashkil etishning psixologik-pedagogik shart-sharoitlari	663
<i>N. Sh. Abdullayeva, F. R.Valiyeva, S. S. Raximova</i>	
Musiqiy-ritmik harakatlarning asosiy komponentlari va ularni rivojlantirishda SI imkoniyatlari	667
<i>O. A. Shodiyeva</i>	
Oliy ta'lim muassasalarida kredit-modul tizimi asosida ta'limni tashkil etishning pedagogik xususiyatlari ..	672
<i>Y. R. Azzamov</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida integratsion yondashuv asosida bolalarni ma'naviy-axloqiy tarbiyalashning pedagogik asoslari	676
<i>Yakubova Zilola Zikirovna</i>	
Aksiologik yondashuv asosida talabalarda mas'uliyatni rivojlantirish pedagogik muammo sifatida	679
<i>Teshayeva Dilnoza Chori qizi</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida bolalarni tasviriy faoliyat turlari asosida estetik tarbiyalash masalalari.	684
<i>Yuldasheva Dilshoda To'lqinovna</i>	
Профессиональная рефлексия как фактор развития научного интеллекта будущего педагога в системе педагогического образования	688
<i>Анварова Хуснора, Isoxоnova Aziza</i>	
Толерантность в мультикультурном обществе	692
<i>Бекбосынова З. К.</i>	
Методика работы над ошибками как средство повышения грамотности	696
<i>Исмаилова Мадинабону</i>	
Методы и подходы к развитию профессиональной лексической компетенции студентов военных направлений	701
<i>Хамидова Нигора Тулкуновна</i>	
Raqamli ta'lim muhiti va uning maktabgacha yoshdagi bolalar rivojiga ta'siri	704
<i>Xayriddinova Parvinabonu Baxtiyor qizi</i>	
Pedagogika oliy ta'lim muassasalarida "botanika" fanini o'qitish samaradorligini oshirishda elektron ta'lim resurslardan foydalanish metodikasini takomillashtirish	707
<i>Nasirova Shahlo Qutbiddinovna</i>	
Maktabgacha katta yoshdagi bolalarning intellektual va ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishda media ta'lim texnologiyalaridan foydalanishning o'ziga xosligi	710
<i>Mahmudjanova Ro'za Mahmudjan qizi</i>	

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS	O'zbekistonda jismoniy tarbiya va ommaviy sport samaradorligining tahliliy jihatlari..... 714 Aslanova Malohat Akramovna
	Differensial yondashuv asosida o'quvchilarning moliyaviy savodxonligini rivojlantirish muhim omil sifatida..... 718 Mirzayev Akramjon O'ktamjonovich, Xokimjonova Feruza Hosiljon qizi
	Jismoniy tarbiya-sog'lomlashtirish faoliyati jarayonida oliy ta'lim muassasalari talabalarining sog'lom turmush tarzini shakllantirish ..... 721 Ne'matova Diyora Dilshod qizi
	Sport gimnastikasining yoshlar jismoniy rivojlanishidagi o'rni va ahamiyati ..... 725 Pirimova Nargiza Adilovna
	Maktabgacha yoshdagi (3–6 yosh) bolalarda erta ingliz tili o'rganishning psixologik va pedagogik samaradorligi..... 728 Xayrullayeva Muharramxon Davronbek qizi
	Maktabgacha ta'lim sifati va samaradorligini oshirishning strategik yo'nalishlari ..... 733 Otahanova Manzura G'ofurovna
	Development of Intercultural Communication Competence of Future Teachers in Speaking Classes as an Important Lingvodidactic Problem: Evidence From Uzbekistan's Higher Education Context..... 736 Muhammadiyeva Halima Saidahmadovna
	Bo'lajak ona tili o'qituvchilarining og'zaki va yozma nutqini rivojlantirishda reflektiv topshiriqlarning o'rni . 749 Altibayeva Malika Kuvandikovna
	Jamiyatda huquqiy madaniyatni shakllantirish va rivojlantirishda davlat hokimiyati organlari faoliyatini takomillashtirish muammolari va istiqbollari ..... 752 Ismailov Sarvarbek Anvarbekovich, Maxkamova Munavvarxon Alisher qizi
	Psixolog talabalarda kasbiy refleksiyaning rivojlantirishning tarbiyaviy-psixologik determinantlari: muammolar va yechimlar ..... 757 Shukurova Nargiza Ikramovna
	Boshlang'ich sinf o'quvchilarida valeologik madaniyatni rivojlantirishda jismoniy tarbiyaning pedagogik salohiyati ..... 762 Xudoyberdiyev Sh. M.
	Maktabgacha yoshdagi bolalar intellektual qobiliyatlarini rivojlantirishda ta'lim metodlari va vositalari..... 766 Esanbekova Fotima G'ayratjonovna
	Чеховские традиции в прозе XX века (Бунин, Платонов, Шукшин) ..... 770 Багирова Паринисо Бобировна
	Oliy ta'limda mustaqil ishlarni tashkillashtirishda nostandart testlardan foydalanishning samarali metodlari va metodik tavsiyalar..... 775 Nurnazarova Gavharoy Baxtiyor qizi
	Umumta'lim va ixtisoslashtirilgan maktab o'quvchilarida oila obrazining kognitiv va emotsional komponentlari qiyosiy tahlili ..... 780 Toshtemirova Nigora Ibrohimovna
	Boshlang'ich sinf "Tarbiya" darsligida Abdulla Avloniyning "Turkiy guliston yoxud axloq" asari g'oyalari integratsiyalashning pedagogik imkoniyatlari ..... 784 Tovoshova Ozoda Akmal qizi
	Noto'liq oila farzandlarida emotsional-irodaviy sohani rivojlantirish orqali ijtimoiy deadaptatsiyani bartaraf etish..... 789 Kaxarova Ozoda Abdimominovna
	Kelajak pedagog shaxsini rivojlantirishda axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining psixologik ta'siri... 793 M. B. Pulatova
	Maktabgacha ta'lim tashkilotida inson resurslarini boshqarish tushunchasining ilmiy-nazariy tahlili ..... 796 Maraimova Muxtabar Pulatovna
	Kredit-modul modeli asosida kreativ ta'lim muhitini yaratish omillari va imkoniyatlari..... 801 Xalkuziyeva Dilnoza Baxodirovna

Maktabgacha ta'lim pedagoglarining kasbiy faoliyati samaradorligini oshirishga qaratilgan pedagogik texnologiya modeli	805
<i>G'aniyeva Vazira Yusufvna</i>	
Xorijiy va mahalliy tajribada prognostik madaniyatni shakllantirish yondashuvlari	809
<i>Ziyoda Urinbayeva</i>	
The Role of Tolerance in the Professional Activities of Internal Affairs Bodies	813
<i>Toshpo'latov Anvar Shokir o'g'li</i>	
O'quvchilarni milliy qadriyatlar ruhida tarbiyalashda sharq mutaffakirlari merosidan foydalanish	818
<i>Eshquvvatov To'liqinjon Eshquvvatovich, Buronova Durdona Erkin qizi</i>	
Maktabgacha ta'limda interfaol metodlar orqali integrativ faoliyatlarni tashkil etish	822
<i>Kubayeva Mavluda Baxtiyor qizi</i>	
Boshlang'ich ta'lim jarayonida mantiqiy tafakkurni rivojlantirishning pedagogik-psixologik asoslari	826
<i>Mirzaqobilova Sarvinoz Aliqul qizi</i>	
Zamonaviy jamiyatda ekologik mediamadaniyatni shakllantirish masalalari	832
<i>Marziyayev Janabay Kalibayevich</i>	
Alisher Navoiyning "Mahlub ul-qulub" asari asosida o'quvchilarning axloqiy fazilatlarini shakllantirish	836
<i>Karamatova Dilfuza Sadinovna, Mahmudova Niginabonu Mizrof qizi, Ravshanova Mohinur O'tkir qizi</i>	
Pedagogik amaliyot jarayonida bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy karyera loyihalash ko'nikmalarini shakllantirish	840
<i>Djalolova Sevara Xolmurodovna</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotida inklyuziv ta'limni tashkil etishda innovatsion pedagogik texnologiyalar	845
<i>G'ulomova Dildora Shoirvna</i>	
Rus tilini o'qitishda grammatik kompetensiyani kommunikativ metod yordamida shakllantirish: qoidalardan jonli muloqotga o'tish metodikasi	850
<i>Arabova Muhiba Bazarovna</i>	
Bo'lajak musiqa o'qituvchisining kasbiy kompetentligini axborot-kommunikatsiya texnologiyalari asosida takomillashtirishning pedagogik muammo va ehtiyojlari	854
<i>Axrorova Munajat Mashraf qizi</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida tanqidiy tafakkur ko'nikmalarini shakllantirishning pedagogik xususiyatlari	858
<i>Azizjonova Asilabonu Alisher qizi</i>	
Ta'limda innovatsion yondashuvlarning pedagogik-psixologik asoslari (pedagogik otm misolida).....	862
<i>Begmatova Dildora Saydaliyevna</i>	
Developing the Creativity of Primary School Students Through Art-Pedagogical Methods	866
<i>Dauletmuratova Bayramgul Makhsetbay kizi</i>	
Tabiiy fanlar darslarida kreativ ta'lim muhitini shakllantirishning innovatsion texnologiyalari va ularni takomillashtirish yo'llari	871
<i>Farmanova Parvina Jamshid qizi</i>	
Raqamli texnologiyalar yordamida arifmetik ko'nikmalarni mustahkamlash: zamonaviy ta'limdagi innovatsion yondashuvlar.....	875
<i>Izimbetova Amina</i>	
Matematika va o'yinlar nazariyasi: strategik qarorlarni modellashtirishda rivojlanish bosqichlari va amaliy ahamiyati.....	878
<i>Jumanazarova Shahzada</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining o'qish faoliyatini rivojlantirishning ilmiy nazariy asoslari	881
<i>Laylo Berdiqulova Erkin qizi</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilari nutqini integrativ yondashuv asosida o'stirish usullari.....	885
<i>Mamatraimova Dilshoda Chorshanbiyevna, Normengliyeva Sevinch Ulug'bek qizi</i>	
STEAM texnologiyasi vositasida maktabgacha yoshdagi bolalarda kreativlikni rivojlantirish tamoyillari	889
<i>Nazirova Guzal Malikovna</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda maishiy ko'nikmalarni takomillashtirishning ilmiy nazariy asoslari.....	893
<i>Saydaliyeva Gavhar Burxon qizi</i>	

Fizika fanini o'qitishda formativ baholash asosida o'quvchilarning tanqidiy fikrlash kompetensiyalarini rivojlantirish	896
Sobirov Avazbek Anvarovich	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda ayrim emotsional holatlar (injiqlik va emotsional reaktivlik)ni boshqarish.....	903
Sultonova Nurxon Anvarovna	
Teatr pedagogikasi asosida bo'lajak o'qituvchilarning ijodiy kompetensiyalarini rivojlantirish modeli va metodlari	907
Tolipova Shohista Quadrat qizi	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida emotsional intellektni rivojlantirishda didaktik o'yinlarning roli	911
Turg'unova Gulzoda Botir qizi	
Farzand tarbiyasida onaning psixologik va axloqiy ta'sirining amaliy jihatlari	916
Tuxtaboyeva Durdonaxon Tulkunovna	
Ontogenezning turli bosqichlarida shaxsning axloqiy rivojlanish xususiyatlari	919
Umaraliyev Muzaffarjon Muhammadjon o'g'li	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining o'zlashtirishini metakognitiv monitoring qilish va baholashning nazariy-metodik asoslari	923
Xalikova Zaxro Mirshadmanovna	
Sun'iy intellekt texnologiyalarining psixologiyada qo'llanilishi	927
Yoqubova Gulhayo Erkin qizi	
Maktabgacha ta'lim muassasalarida sun'iy intellektdan foydalanishning pedagogik imkoniyatlari	931
Bilolov Inomjon O'ktamovich	
Karatening kelib chiqish tarixi	934
Isayev Saidasliddinxon Islom o'g'li	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida kreativ faollikni shakllantirishga doir usul va vositalar	937
Nishonova Kamola Shokirjon qizi, Mamadjonova Hayotxon Abdulolim qizi	
Родительские установки и развитие личности	941
Кодирова Нилуфар Абдусаттор кизи	

FIZIKA FANINI O'QITISHDA FORMATIV BAHOLASH ASOSIDA O'QUVCHILARNING TANQIDIY FIKRLASH KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISH

Sobirov Avazbek Anvarovich

Andijon shahridagi Prezident maktabi
Maxsus fanlar bo'yicha direktor o'rinbosari,
Farg'ona davlat universiteti mustaqil izlanuvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada umumta'lim maktablarining 10–11-sinflarida fizika fanini o'qitishda formativ baholash texnologiyalaridan foydalanish orqali o'quvchilarning tanqidiy fikrlash kompetensiyalarini rivojlantirish masalalari yoritilgan. Tadqiqot jarayonida zamonaviy pedagogik yondashuvlar tahlil qilinib, formativ baholash asosida metodik yondashuv taklif etilgan. Tajriba-sinov natijalari ushbu metodikaning samaradorligini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: formativ baholash, tanqidiy fikrlash, fizika ta'limi, kompetensiya, metodika.

Abstract: This article discusses the development of critical thinking skills of 10–11-grade students in physics education based on formative assessment technologies. The study analyzes modern pedagogical approaches and proposes a methodology for developing critical thinking through formative assessment. The results of the experimental study demonstrate the effectiveness of the proposed methodology in improving students' independent thinking and learning activity.

Key words: formative assessment, critical thinking, physics education, competence, methodology.

Аннотация: В данной статье рассматриваются вопросы развития критического мышления учащихся 10–11 классов общеобразовательных школ в процессе обучения физике на основе технологий формативного оценивания. В ходе исследования были проанализированы современные педагогические подходы, а также предложена методика развития критического мышления с использованием формативного оценивания. Результаты экспериментальной работы показали эффективность предложенной методики в повышении уровня самостоятельного мышления и учебной активности учащихся.

Ключевые слова: формативное оценивание, критическое мышление, обучение физике, компетенции, методика.

KIRISH

Hozirgi globallashuv va axborotlashuv jarayonlari sharoitida ta'lim tizimi oldiga qo'yilayotgan asosiy vazifalardan biri – o'quvchilarda mustaqil fikrlash, muammoli vaziyatlarni tahlil qilish, asosli qaror qabul qilish hamda turli axborot manbalarini tanqidiy baholay olish kompetensiyalarini shakllantirishdan iborat. Zamonaviy jamiyatda shunchaki bilimga ega bo'lish yetarli emas, balki ushbu bilimlardan samarali foydalanish, ularni tahlil qilish va yangi vaziyatlarga moslashtirish muhim ahamiyat kasb etadi. Shu nuqtai nazardan, umumta'lim maktablarida fizika fanini o'qitish jarayonida o'quvchilarning tanqidiy fikrlash kompetensiyalarini rivojlantirish dolzarb pedagogik muammolardan biri hisoblanadi. Fizika fani o'zining mazmuni jihatidan mantiqiy fikrlash, sabab-oqibat bog'lanishlarini aniqlash, tajriba natijalarini tahlil qilish va xulosalar chiqarishni talab etadi. Bu esa o'quvchilarda chuqur va tizimli fikrlashni rivojlantirish uchun qulay sharoit yaratadi.

An'anaviy baholash tizimi asosan o'quvchilarning bilim darajasini yakuniy natija asosida aniqlashga qaratilgan bo'lib, ularning fikrlash jarayonini yetarlicha aks ettirmaydi. Bunday yondashuv o'quvchilarning faqatgina reproduktiv bilimlarini baholashga xizmat qiladi va ularning tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish imkoniyatlarini cheklaydi. Shu sababli ta'lim jarayoniga o'quvchilarning o'rganish jarayonini doimiy kuzatib borishga, ularni faol ishtirok etishga undovchi va fikrlash faoliyatini rag'batlantiruvchi zamonaviy baholash usullarini joriy etish zarurati yuzaga kelmoqda. Formativ baholash ana shunday zamonaviy yondashuvlardan biri

bo'lib, u o'quv jarayonining ajralmas qismi sifatida qaraladi. Formativ baholash o'quvchilarning bilim, ko'nikma va kompetensiyalarini rivojlantirishga yo'naltirilgan bo'lib, o'qituvchi va o'quvchi o'rtasida uzluksiz aloqa (feedback)ni ta'minlaydi. Ushbu yondashuv orqali o'quvchilarning xatolari aniqlanadi, ularni bartaraf etish yo'llari ko'rsatiladi va natijada o'quv jarayoni samaradorligi oshadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

So'nggi yillarda ta'lim tizimida baholash jarayonini takomillashtirish va uni o'quvchilarning kompetensiyalarini rivojlantirishga yo'naltirish masalalari dolzarb ilmiy yo'nalishlardan biriga aylangan. Ayniqsa, formativ baholashning ta'lim samaradorligini oshirishdagi roli ko'plab xorijiy va mahalliy tadqiqotchilar tomonidan o'rganilgan. Formativ baholash nazariy asoslari ilk bor G'arb olimlari tomonidan ishlab chiqilgan bo'lib, ularning ichida Black va Wiliam (1998) tadqiqotlari alohida o'rin tutadi. Ular o'z ishlarida formativ baholashni o'quv jarayoniga integratsiya qilish o'quvchilarning o'zlashtirish darajasini sezilarli darajada oshirishini ilmiy asoslab berganlar. Mualliflarning ta'kidlashicha, samarali formativ baholash o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi muntazam teskari aloqa (feedback) orqali amalga oshiriladi va bu jarayon o'quvchilarning o'z bilimlarini anglashiga xizmat qiladi.

Shuningdek, Sadler ^[3, 114-bet] tomonidan ilgari surilgan nazariyaga ko'ra, formativ baholash samarali bo'lishi uchun o'quvchilar baholash mezonlarini tushunishi, o'z natijalarini ushbu mezonlar asosida tahlil qila olishi va kamchiliklarini bartaraf etish yo'llarini bilishi zarur. Bu yondashuv o'quvchilarda metakognitiv ko'nikmalarni shakllantirishga xizmat qiladi, bu esa tanqidiy fikrlashning muhim tarkibiy qismi hisoblanadi.

Hattie ^[4, 392-bet] o'zining "Visible Learning" tadqiqotida baholashning turli shakllari ichida aynan formativ baholash o'quv natijalariga eng yuqori ta'sir ko'rsatishini aniqlagan. Uning fikricha, o'qituvchining o'z vaqtida berilgan sifatli feedbacki o'quvchilarning o'rganish jarayonini sezilarli darajada yaxshilaydi.

Tanqidiy fikrlash kompetensiyasini rivojlantirish masalasi ham ko'plab olimlar tomonidan o'rganilgan.

Ennis ^[11, 40-bet] tanqidiy fikrlashni asosli qaror qabul qilishga qaratilgan mantiqiy va refleksiv fikrlash jarayoni sifatida ta'riflaydi.

Facione ^[12, 25-bet] esa tanqidiy fikrlashni tahlil qilish, baholash, xulosa chiqarish va o'z fikrini asoslash kabi kognitiv ko'nikmalar majmui sifatida izohlaydi.

Zamonaviy ta'lim konsepsiyalarida, xususan, OECD ^[9-10-betlar] tomonidan ishlab chiqilgan "Education 2030" dasturida ham tanqidiy fikrlash asosiy tayanch kompetensiyalardan biri sifatida belgilangan. Ushbu hujjatda o'quvchilarning murakkab muammolarni hal qila olish qobiliyatini rivojlantirish ta'lim tizimining ustuvor vazifalaridan biri sifatida ko'rsatib o'tilgan.

Mahalliy olimlar tomonidan ham kompetensiyaviy yondashuv asosida ta'limni tashkil etish, baholash tizimini takomillashtirish va o'quvchilarning fikrlash faoliyatini rivojlantirish masalalari keng o'rganilgan. Biroq mavjud tadqiqotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, fizika fanini o'qitishda aynan formativ baholash asosida tanqidiy fikrlash kompetensiyalarini rivojlantirishga qaratilgan kompleks metodik yondashuv yetarli darajada ishlab chiqilmagan. Xususan, fizika fanining o'ziga xos xususiyatlari – eksperimentlarga asoslanganligi, nazariy va amaliy bilimlarning uyg'unligi, mantiqiy tahlil va sabab-oqibat bog'lanishlarini aniqlashga yo'naltirilganligi – formativ baholashni samarali qo'llash uchun katta imkoniyatlar yaratadi. Biroq amaliyotda ushbu imkoniyatlardan to'liq foydalanilmayapti. Shu bois fizika ta'limida formativ baholashni tanqidiy fikrlash kompetensiyalarini rivojlantirish bilan integratsiyalashgan holda qo'llashga qaratilgan metodikani ishlab chiqish va amaliyotga joriy etish muhim ilmiy va amaliy ahamiyatga ega.

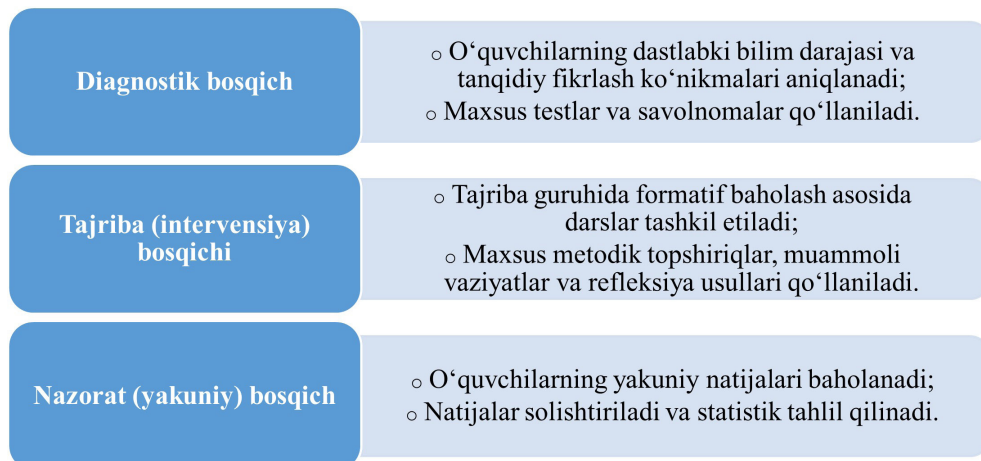
TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqot umumta'lim maktablarining 10-11-sinflarida fizika fanini o'qitishda formativ baholash asosida o'quvchilarning tanqidiy fikrlash kompetensiyalarini rivojlantirish metodikasini ishlab chiqish va uning samaradorligini aniqlashga qaratildi. Tadqiqot pedagogik eksperiment shaklida tashkil etildi. Unda taqqoslash usuli asosida nazorat va tajriba guruhlarini shakllantirildi. Tajriba guruhi uchun formativ baholash asosida ishlab chiqilgan metodika joriy etildi, nazorat guruhida esa an'anaviy o'qitish usullari qo'llanildi.

Tadqiqotda umumta'lim maktablarining 10-11-sinf o'quvchilari ishtirok etdi. Umumiy hisobda 2 ta guruh shakllantirilib:

- tajriba guruhi – 25-30 nafar o'quvchi;
- nazorat guruhi – 25-30 nafar o'quvchi.

Guruhlar bilim darajasi, o'zlashtirish ko'rsatkichlari va yosh xususiyatlari bo'yicha tenglashtirildi.

1-rasm: Tadqiqotni amalga oshirish bosqichlari

Tadqiqotda quyidagi ilmiy-pedagogik metodlardan foydalanildi:

- pedagogik kuzatish – o'quvchilarning dars jarayonidagi faolligi va fikrlash faoliyatini aniqlash;
- so'rovnomalar – o'quvchilarning o'z fikrini baholash va refleksiya qilish darajasini aniqlash;
- test sinovlari – bilim va ko'nikmalar darajasini aniqlash;
- pedagogik eksperiment – metodikaning samaradorligini aniqlash;
- taqqoslash tahlili – tajriba va nazorat guruhlarini natijalarini solishtirish.

Tadqiqot jarayonida quyidagi formativ baholash usullari qo'llanildi:

- ochiq savollar (analitik fikrlashni rivojlantirish uchun); muammoli masalalar; o'zaro baholash (peer assessment);
- o'zini baholash (self-assessment); tezkor refleksiya (exit ticket, mini-yozma fikrlar).

Bu vositalar o'quvchilarning fikrlash jarayonini aniqlash va rivojlantirishga xizmat qildi.

2-rasm: O'quvchilarning tanqidiy fikrlash kompetensiyalarining baholanishi

TAHLIL VA NATIJALAR

Har bir mezon 3 daraja (past, o'rta, yuqori) bo'yicha baholandi. Olingan natijalar matematik-statistik usullar yordamida qayta ishlanib, quyidagi ko'rsatkichlar aniqlandi:

- foiz ko'rsatkichlari;
- o'rtacha qiymatlar;
- tajriba va nazorat guruhlarini o'rtasidagi farq.

Natijalarning ishonchligini aniqlash uchun Student t-mezonidan foydalanildi. Taklif etilgan metodika quyidagi asosiy g'oyaga asoslanadi: "Baholash – bu faqat nazorat emas, balki o'rganish vositasidir". Shu asosda fizika darslarida formatif baholash o'quvchilarning fikrlash faoliyatini faollashtirish, ularni mustaqil tahlil qilishga undash va tanqidiy fikrlashni rivojlantirishga xizmat qiluvchi vosita sifatida qo'llanildi. Fizika fanini o'qitishda formatif baholashni samarali tashkil etish o'quvchilarning tanqidiy fikrlash kompetensiyalarini rivojlantirishning muhim omillaridan biridir.

Zamonaviy ta'lim tizimlarida, xususan, Cambridge Assessment yondashuvida baholash o'quv jarayonining ajralmas qismi sifatida qaralib, u o'quvchilarning bilimlarini shakllantirish va rivojlantirishga xizmat qiladi. Cambridge tizimida formatif baholash quyidagi asosiy tamoyillarga asoslanadi:

- o'quv maqsadlarining aniqligi (Learning objectives);
- baholash mezonlarining ochiqligi (Success criteria);
- doimiy teskari aloqa (Feedback);
- o'quvchini faol ishtirokchiga aylantirish.

Mazkur tamoyillar fizika darslarida qo'llanilganda, o'quvchilarning nafaqat bilim darajasi, balki ularning fikrlash jarayoni ham rivojlanadi.

1. **O'quv maqsadi va baholash mezonlari asosida fikrlashni rivojlantirish.** Cambridge yondashuvida har bir dars aniq maqsadlar asosida tashkil etiladi. Fizika darslarida, masalan, "Nyuton qonunlarini tushuntirish" emas, balki "Nyuton qonunlarini real hayotiy vaziyatlarda qo'llash va tahlil qilish" kabi maqsadlar qo'yiladi. Baholash mezonlari o'quvchilarga oldindan e'lon qilinadi, bu esa ularni o'z faoliyatini tahlil qilishga undaydi. Natijada o'quvchilar: nima o'rganayotganini tushunadi; qanday natijaga erishishi kerakligini biladi; o'z ishini mustaqil baholay oladi. Bu esa tanqidiy fikrlashning shakllanishiga xizmat qiladi.
2. **Savol berish strategiyalari (Effective questioning).** Cambridge tizimida savol berish alohida ahamiyatga ega. Oddiy yopiq savollar o'rniga yuqori darajali savollar qo'llaniladi: "Nima uchun?"; "Qanday isbotlaysan?"; "Agar sharoit o'zgarsa, nima bo'ladi?". Masalan, fizika darsida: "Nima uchun og'ir jism tezroq tushadi degan fikr noto'g'ri?". Bunday savollar o'quvchilarni: tahlil qilishga; solishtirishga; xulosa chiqarishga majbur qiladi va tanqidiy fikrlashni rivojlantiradi.
3. **Feedback (teskari aloqa) orqali fikrlashni chuqurlashtirish.** Cambridge yondashuvida feedback bahoning o'rnini egallaydi. Ya'ni o'qituvchi shunchaki "to'g'ri/noto'g'ri" demaydi, balki: xatoni ko'rsatadi; yaxshilash yo'lini aytadi; keyingi qadamni belgilaydi. Masalan: "Noto'g'ri ishlading" emas, balki: "Sen formulani to'g'ri tanlading, lekin birliklarni hisobga olmading. Agar birliklarni tekshirsang, natijang to'g'ri chiqadi". Bu yondashuv o'quvchining fikrlash jarayonini rivojlantiradi va uni xatodan o'rganishga o'rgatadi.
4. **O'zaro baholash (Peer assessment).** O'quvchilar bir-birining ishini baholaganda, ular: mezonlar asosida fikr yuritadi; xatolarni aniqlaydi; dalillar bilan fikr bildiradi. Masalan, laboratoriya ishida bir o'quvchi boshqasining natijasini tahlil qiladi va baholaydi. Bu jarayon tanqidiy fikrlashning quyidagi elementlarini rivojlantiradi: tahlil; baholash; asoslash.
5. **O'zini baholash (Self-assessment) va refleksiya.** Cambridge tizimida o'quvchilar o'z bilimlarini baholashga o'rgatiladi. Dars oxirida quyidagi savollar beriladi: Men bugun nimani o'rgandim? Qaysi joyda qiynaldim? Qanday yaxshilashim mumkin? Bu refleksiya jarayoni o'quvchilarda metakognitiv ko'nikmalarni rivojlantiradi va tanqidiy fikrlashni mustahkamlaydi.
6. **Muammoli vaziyatlar va real hayotiy topshiriqlar.** Cambridge yondashuvida topshiriqlar real hayot bilan bog'lanadi. Fizika darslarida quyidagi turdagi topshiriqlar qo'llaniladi: "Nima uchun samolyot uchadi?"; "Nima sababdan muz ustida yurish qiyin?"; "Energiya tejalishini qanday tushuntirasan?". Bunday topshiriqlar o'quvchilarni: sabab-oqibatni tushunishga; nazariyani amaliyotga qo'llashga; mustaqil fikrlashga o'rgatadi.
7. **Formativ baholash asosida metodik model.** Tadqiqot davomida quyidagi metodik model ishlab chiqildi: Ma'lumot berish → Savol → Muhokama → Feedback → Refleksiya → Tuzatish. Ushbu model fizika darslarida o'quvchilarning faol ishtirokini ta'minlab, ularning fikrlash jarayonini bosqichma-bosqich rivojlantirishga xizmat qiladi.

Cambridge Assessment yondashuvi asosida tashkil etilgan formatif baholash fizika darslarida o'quvchilarning tanqidiy fikrlash kompetensiyalarini rivojlantirishda yuqori samaradorlikka ega. Ushbu yondashuv o'quvchini passiv bilim oluvchidan faol tahlil qiluvchi subyektga aylantiradi.

Mazkur tadqiqot doirasida formativ baholash asosida ishlab chiqilgan metodikaning samaradorligini aniqlash maqsadida tajriba-sinov ishlari o'tkazildi. Tadqiqot natijalari tajriba va nazorat guruhlarida kesimida tahlil qilindi. Tajriba boshlanishidan oldin har ikkala guruh o'quvchilarining bilim darajasi va tanqidiy fikrlash ko'nikmalari aniqlandi. Natijalar shuni ko'rsatdiki:

- har ikkala guruhda ko'rsatkichlar deyarli bir xil;
- o'quvchilarning aksariyati reproduktiv darajada fikrlagan;
- tanqidiy fikrlash elementlari (tahlil, asoslash, xulosa chiqarish) yetarli darajada rivojlanmagan.

Bu esa tajriba o'tkazish uchun boshlang'ich sharoitlarning tengligini ta'minladi. Nazorat guruhida esa asosan an'anaviy metodlar qo'llanilganligi sababli bunday o'zgarishlar kamroq kuzatildi. Tajriba yakunida o'quvchilarning tanqidiy fikrlash kompetensiyalari qayta baholandi. Natijalar quyidagi tendensiyani ko'rsatdi:

1-jadval: **Tajriba va nazorat guruhlarida tanqidiy fikrlash darajasining o'zgarishi**

Guruh	Daraja	Dastlabki (%)	Yakuniy (%)	O'zgarish (%)
Tajriba guruhi	Yuqori	20	45	+25
	O'rta	35	40	+5
	Past	45	15	-30
Nazorat guruhi	Yuqori	22	28	+6
	O'rta	33	38	+5
	Past	45	34	-11

Tajriba va nazorat guruhlarida natijalari solishtirilganda quyidagilar aniqlandi: tajriba guruhida yuqori darajaga erishganlar soni sezilarli oshdi; past darajadagi o'quvchilar keskin kamaydi; nazorat guruhida esa o'zgarishlar sust bo'ldi. Bu holat formativ baholashning samaradorligini tasdiqlaydi. Olingan natijalar matematik-statistik usullar yordamida qayta ishlanib, tajriba va nazorat guruhlarida o'rtasidagi farqning ishonchligi tekshirildi. Bu esa tajriba natijalari statistik jihatdan ishonchli ekanligini ko'rsatadi.

2-jadval: **Tajriba va nazorat guruhlarida natijalarining statistik tahlili**

Ko'rsatkichlar	Tajriba guruhi	Nazorat guruhi
O'rtacha ball (dastlabki)	3.1	3.0
O'rtacha ball (yakuniy)	4.2	3.4
O'sish (Δ)	+1.1	+0.4
Dispersiya (S^2)	0.36	0.41
Student t-hisob	2.45	-
t-jadval ($p < 0.05$)	2.01	-
Natija	Ishonchli	-

Tahlil natijalari shuni ko'rsatdiki, formativ baholash:

- o'quvchilarning fikrlash jarayonini faollashtiradi;
- bilimni chuqurroq o'zlashtirishga yordam beradi;
- o'quvchini faol subyektaga aylantiradi;
- xatodan o'rganish madaniyatini shakllantiradi.

Ayniqsa, feedback va refleksiya elementlari tanqidiy fikrlash rivojida muhim rol o'ynadi. Tadqiqot davomida quyidagi muhim jihatlardan aniqlandi:

- o'quvchilar baholash jarayonida faol bo'lsa, natija yuqori bo'ladi;
- ochiq savollar fikrlashni eng kuchli rivojlantiruvchi vosita hisoblanadi;
- o'zaro baholash o'quvchilarda mas'uliyatni oshiradi;
- formativ baholash muntazam bo'lsa, samaradorlik ortadi.

Olingan natijalar formativ baholash asosida tashkil etilgan fizika darslari o'quvchilarning tanqidiy fikrlash kompetensiyalarini sezilarli darajada rivojlantirishini ko'rsatdi va taklif etilgan metodikaning samaradorligini ilmiy asosda tasdiqladi. Mazkur tadqiqot natijalari fizika fanini o'qitishda formativ baholash asosida o'quvchilarning tanqidiy fikrlash kompetensiyalarini rivojlantirish samarali ekanligini ko'rsatdi.

Olingan natijalar mavjud ilmiy nazariyalar va ilgari olib borilgan tadqiqotlar bilan uyg'un holda tahlil qilindi. Tajriba natijalariga ko'ra, formativ baholash joriy etilgan tajriba guruhida o'quvchilarning tanqidiy fikrlash ko'rsatkichlari sezilarli darajada oshgani kuzatildi. Bu holat Black va Wiliam tomonidan ilgari surilgan formativ baholashning o'quv natijalariga ijobiy ta'siri haqidagi nazariy qarashlarni yana bir bor tasdiqlaydi. Ayniqsa, muntazam feedback berish va o'quvchini baholash jarayoniga jalb etish orqali bilimlarning chuqurroq o'zlashtirilishi ta'minlandi.

Tadqiqot davomida aniqlanishicha, formativ baholash vositalari ichida ayniqsa quyidagilar yuqori samaradorlik ko'rsatdi: ochiq savollar, muammoli vaziyatlar va o'zaro baholash. Bu natija Facione ^[12,25] tomonidan ta'riflangan tanqidiy fikrlashning asosiy komponentlari – tahlil qilish, baholash va xulosa chiqarish – aynan shu faoliyatlar orqali rivojlanishini tasdiqlaydi. Shuningdek, o'quvchilarning refleksiya faoliyati ham muhim ahamiyat kasb etdi.

O'zini baholash va o'z fikrini tahlil qilish jarayonida o'quvchilarda metakognitiv ko'nikmalar shakllanib, bu esa tanqidiy fikrlashning rivojlanishiga bevosita ta'sir ko'rsatdi. Bu natijalar Sadler ^[3,114] tomonidan ilgari surilgan o'quvchilarning baholash mezonlarini anglash va o'z faoliyatini nazorat qilish zarurati haqidagi g'oyalar bilan mos keladi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, an'anaviy baholash tizimidan farqli ravishda, formativ baholash o'quvchilarning nafaqat bilim darajasini, balki ularning fikrlash jarayonini ham rivojlantirishga xizmat qiladi. Nazorat guruhida asosan reproduktiv bilimlar ustunlik qilgan bo'lsa, tajriba guruhida analitik va tanqidiy yondashuv sezilarli darajada rivojlangan. Biroq tadqiqot jarayonida ayrim muammolar ham aniqlandi. Jumladan, o'qituvchilarning formativ baholash metodlarini to'liq bilmasligi yoki uni noto'g'ri qo'llashi samaradorlikka salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shuningdek, dars vaqtining cheklanganligi barcha o'quvchilar bilan individual ishlash imkoniyatini kamaytiradi. Bu esa metodikani keng joriy etishda tashkiliy va metodik qo'llab-quvvatlash zarurligini ko'rsatadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Natijalar shuni ko'rsatdiki, formativ baholashni samarali qo'llash uchun quyidagi shartlar muhim: o'qituvchilarning metodik tayyorgarligi; aniq baholash mezonlarining mavjudligi; o'quvchilarning faol ishtiroki; doimiy va sifatli feedback. Mazkur omillar ta'minlanganda, formativ baholash fizika ta'limida tanqidiy fikrlashni rivojlantirishning samarali vositasiga aylanadi. Shu bilan birga, tadqiqot natijalari xalqaro baholash tizimlari, xususan, Cambridge yondashuvi bilan hamohang ekanligi aniqlandi. Cambridge tizimida qo'llaniladigan baholash strategiyalari – ochiq savollar, refleksiya va o'zaro baholash – mazkur tadqiqot natijalarida ham yuqori samaradorlikni ko'rsatdi.

Umuman olganda, olingan natijalar formativ baholashni fizika ta'limiga tizimli ravishda joriy etish zarurligini asoslaydi hamda uni o'quvchilarning tanqidiy fikrlash kompetensiyalarini rivojlantirishda muhim pedagogik vosita sifatida qarash mumkinligini ko'rsatadi. Mazkur tadqiqot natijalari umumta'lim maktablarining 10–11-sinflarida fizika fanini o'qitishda formativ baholash asosida o'quvchilarning tanqidiy fikrlash kompetensiyalarini rivojlantirish metodikasining samaradorligini ilmiy asosda tasdiqladi. Shuningdek, tadqiqot natijalari Cambridge Assessment yondashuvi bilan uyg'un ekanligi aniqlandi. Ayniqsa, ochiq savollar, sifatli feedback, refleksiya va o'zaro baholash kabi elementlar fizika darslarida yuqori samaradorlikni ko'rsatdi. Bu esa xalqaro tajribani milliy ta'lim tizimiga moslashtirish imkoniyatlari mavjudligini ko'rsatadi.

Tadqiqot asosida quyidagi ilmiy xulosalarga kelindi:

- formativ baholash fizika ta'limida tanqidiy fikrlashni rivojlantirishning samarali vositasi hisoblanadi;
- tanqidiy fikrlash kompetensiyalarini rivojlantirish uchun baholash jarayonini o'qitish jarayoni bilan integratsiyalash zarur;
- o'quvchilarning faol ishtirokini ta'minlovchi baholash usullari yuqori natija beradi;
- feedback va refleksiya o'quvchilarning bilim sifatini oshirishda muhim rol o'ynaydi.

Mazkur natijalar asosida amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi:

- fizika darslarida formativ baholash elementlarini muntazam qo'llash;
- o'qituvchilarni formativ baholash metodikasi bo'yicha tayyorlash;
- baholash mezonlarini aniq va tushunarli shaklda ishlab chiqish;

- o'quvchilarda o'zini baholash va refleksiya ko'nikmalarini shakllantirish;
- dars jarayonida muammoli vaziyatlar va ochiq savollardan keng foydalanish.

Shu bilan birga, tadqiqotning ayrim cheklovlari ham mavjud. Jumladan, tadqiqot ma'lum bir maktab doirasida olib borilganligi sababli, natijalarni umumlashtirishda ehtiyotkorlik zarur. Kelgusida ushbu metodikani kengroq miqyosda sinovdan o'tkazish va uni turli ta'lim sharoitlariga moslashtirish maqsadga muvofiqdir.

Umuman olganda, mazkur tadqiqot fizika fanini o'qitishda formativ baholash asosida o'quvchilarning tanqidiy fikrlash kompetensiyalarini rivojlantirishning nazariy va amaliy asoslarini boyitadi hamda ta'lim sifatini oshirishga xizmat qiluvchi samarali metodik yondashuvni taklif etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Black P., Wiliam D. Assessment and Classroom Learning // Assessment in Education. – 1998. – Vol. 5, No. 1. – P. 7-74.
2. Wiliam D. Embedded Formative Assessment. – Bloomington: Solution Tree Press, 2011. – 184 p.
3. Sadler D.R. Formative Assessment and the Design of Instructional Systems // Instructional Science. – 1989. – Vol. 18. – P. 119-144.
4. Hattie J. Visible Learning: A Synthesis of Over 800 Meta-Analyses Relating to Achievement. – London: Routledge, 2009. – 392 p.
5. Brookhart S.M. How to Give Effective Feedback to Your Students. – Alexandria: ASCD, 2008. – 121 p.
6. Nicol D.J., Macfarlane-Dick D. Formative Assessment and Self-Regulated Learning // Studies in Higher Education. – 2006. – Vol. 31(2). – P. 199-218.
7. Heritage M. Formative Assessment: Making It Happen in the Classroom. – Thousand Oaks: Corwin Press, 2010. – 160 p.
8. Bennett R.E. Formative Assessment: A Critical Review // Assessment in Education. – 2011. – Vol. 18(1). – P. 5-25.
9. OECD. The Future of Education and Skills: Education 2030. – Paris: OECD Publishing, 2018.
10. OECD. PISA 2018 Results (Volume I): What Students Know and Can Do. – Paris: OECD Publishing, 2019.
11. Ennis R.H. Critical Thinking. – Upper Saddle River: Prentice Hall, 1996.
12. Facione P.A. Critical Thinking: What It Is and Why It Counts. – Insight Assessment, 2011.
13. Halpern D.F. Thought and Knowledge: An Introduction to Critical Thinking. – New York: Psychology Press, 2014.
14. Paul R., Elder L. Critical Thinking: Tools for Taking Charge of Your Learning. – Pearson, 2013.
15. Brookfield S.D. Teaching for Critical Thinking. – San Francisco: Jossey-Bass, 2012.
16. Redish E.F. Teaching Physics with the Physics Suite. – Wiley, 2003.
17. Knight R.D. Five Easy Lessons: Strategies for Successful Physics Teaching. – Addison-Wesley, 2004.
18. McDermott L.C., Redish E.F. Resource Letter: PER-1 Physics Education Research // American Journal of Physics. – 1999.
19. Hake R.R. Interactive-Engagement vs Traditional Methods // American Journal of Physics. – 1998.
20. Meltzer D.E., Thornton R.K. Resource Letter ALIP-1: Active Learning in Physics // American Journal of Physics. – 2012.
21. Cambridge Assessment International Education. Getting Started with Assessment for Learning. – Cambridge, 2015.
22. Cambridge International. Assessment for Learning in the Classroom. – Cambridge University Press, 2017.
23. Cambridge Assessment. Principles of Assessment for Learning. – Cambridge, 2018.
24. O'zbekiston Respublikasi "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. – Toshkent, 2020.
25. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining ta'lim sohasini rivojlantirishga oid qarorlari. – Toshkent, 2019-2023.
26. O'zbekiston Respublikasi Davlat ta'lim standarti (fizika fani). – Toshkent, 2021.
27. Uzluksiz ta'lim tizimida kompetensiyaviy yondashuv asoslari. – Toshkent, 2020.
28. Ishmuhamedov R., Abduqodirov A. Ta'limda innovatsion texnologiyalar. – Toshkent: Fan, 2017.
29. Tolipov O., Usmonboeva M. Pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: O'qituvchi, 2016.
30. Yuldashev J., Usmonov S. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar. – Toshkent, 2018.
31. Qurbonov Sh. Fizika o'qitish metodikasi. – Toshkent, 2019.
32. Xoliqov A. Ta'limda baholash metodlari. – Toshkent, 2021.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
  - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
  - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
  - 13.00.03 Maxsus pedagogika
  - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
  - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
  - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
  - 13.00.07 Ta'limda menejment
  - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
  - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
  - 07.00.00 Tarix fanlari
  - 19.00.00 Psixologiya fanlari
  - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
  - 02.00.00 Kimyo fanlari
  - 03.00.00 Biologiya fanlari
  - 09.00.00 Falsafa fanlari
  - 10.00.00 Filologiya fanlari
  - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №3(2)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzirimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.